

УДК 343.341+343.237:343.974

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2021.4.36>

«ВОР В ЗАКОНІ»: ВІДОМЕ ПОНЯТТЯ ТА НОВІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ

Левчук Вадим Олегович,аспірант відділу проблем кримінального права, криминології та судоустрою
Інституту держави і права імені В. М. Корецького Національної академії наук України

У статті констатовано, що «вор в законі» є одним із видів осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу та характеризується такими ознаками, як наявність авторитету, наявність інших особистих якостей і можливостей; здійснення злочинного впливу та координація злочинної діяльності інших осіб, які здійснюють злочинний вплив. Констатовано, що слово «вор» є русизмом, а сам зворот «вор в законі» - жаргон, використання якого є неприйнятним у Кримінальному кодексі України, що порушує вимогу офіційного характеру. Зворот «вор в законі» у Кримінальному кодексі несе в собі змістовну проблему, яка полягає у розкритті ознак цього поняття за допомогою оцінної лексики, що є порушенням вимоги правової визначеності. З аналізу проміжних рішень у кримінальному провадженні та остаточних судових рішень в адміністративному судочинстві, в яких вирішувалося питання про скасування рішень уповноважених органів на заборону в'їзду на територію України іноземним громадянам через наявність у них статусу «вора в законі», виявлено критерії, що використовують суди для встановлення того, що особа мала статус «вора в законі». Це: проходження процедури ініціації («коронування») та отримання відповідного статусу; контроль та розподіл матеріальних благ; виконання ролі «мирового судді» під час вирішення конфліктів та спірних ситуацій, які виникали між представниками криміналітету; вплив на представників криміналітету, надання їм відповідних вказівок, контроль за їх виконанням; наявність злочинного авторитету у кримінальному світі; беззаперечний авторитет серед злочинців. Факт наявності статусу «вора в законі» може бути підтверджено публікаціями в пресі відповідного змісту, якщо відсутнє рішення суду, яким спростовується недостовірність вказаної інформації.

Ключові слова: «вор в законі», статус, суб'єкт підвищеного злочинного впливу, кримінальна відповідальність, авторитет, оцінне поняття, жаргон.

Levchuk Vadim. "Thief in law": a known notion and new criminal law problems

The article states that a "thief in law" is one of the types of persons who are in the status of a subject of increased criminal influence and is characterized by such features as the presence of authority, the presence of other personal qualities and capabilities; criminal influence and coordination of criminal activity of other persons who carry out criminal influence. It was stated that the word "thief" is Russism, and the very phrase "thief in law" is jargon, the use of which is unacceptable in the Criminal Code, which violates the requirement of an official nature. The phrase "thief in law" in the Criminal Code carries a substantive problem, which is to reveal the features of this concept with the help of evaluative vocabulary, which is a violation of the requirement of legal certainty. The analysis of interim decisions in criminal proceedings and final court decisions in administrative proceedings, which addressed the issue of revoking the decisions of authorized bodies to prohibit entry into the territory of Ukraine of foreign nationals due to their status as "thieves in law", revealed criteria that use courts to establish that a person had the status of "thief in law". These are: passing the initiation procedure ("coronation") and obtaining the appropriate status; control and distribution of material goods; fulfilling the role of a "justice of the peace" in resolving conflicts and disputes that have arisen between representatives of crime; influence on the representatives of crime, providing them with appropriate instructions, control over their implementation; the presence of criminal authority in the criminal world; unquestionable authority among criminals. The fact of the status of a "thief in law" can be confirmed by publications in the press of the relevant content, if there is no court decision refuting the inaccuracy of this information.

Key words: "Thief in law", status, subject of increased criminal influence, criminal liability, authority, evaluative notion, jargon.

Ефективність кримінального законодавства України залежить від багатьох факторів, серед яких – продумана законотворча стратегія поточної зміни законодавства. Вона, з-поміж іншого, повинна враховувати доцільність внесення відповідних змін та доповнень Кримінального кодексу України (далі – КК), концептуальність підходів до нових понять, якими поповнюється поняттєвий апарат цього Кодексу з тим, щоб їхнє тлумачення не викликало труднощів у практичних працівників, які після набрання чинності законом про внесення змін до КК змушені будуть застосовувати нові кримінально-правові норми до конкретних життєвих ситуацій. Досить часто такі працівники, без перебільшення, зустрічаються з новітніми викликами та загрозами, що зумовлені непродуманістю та імпульсивністю законодавчої стратегії поточної законотворчості у сфері кримінального права України.

Одним із прикладів саме такої ситуації є доповнення КК новими статтями, в яких вжито термінологічний зворот «вор в законі» (ч. 5 ст. 255, ч. 5 ст. 255-1, ч. 1 ст. 255-3). Це формулювання було запроваджено Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» від 4 червня 2020 р. № 671-IX (далі – Закон № 671-IX), який набрав чинності 27 червня 2020 р. [1], та є частиною такого поняття, як «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу». Ще до появи відповідного поняття у тексті КК окремі науковці стверджували, що законодавство України не дозволяє повною мірою боротися зі «злочинцями в законі», у результаті чого такі особи «практично недосяжні для притягнення їх до кримінальної відповідальності, як правило, вони самостійно не здійснюють правопорушень, але при цьому керують діяльністю організованих злочинних угруповань» [2, с. 306; 3, с. 76]

Відповідно до ч. 2 примітки ст. 255 КК під особою, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі» слід розуміти особу, яка завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям

здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив.

З вказаної дефініції вбачається, що «вор в законі» є одним із видів осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу та характеризуються такими ознаками, як наявність авторитету, наявність інших особистих якостей і можливостей; здійснення злочинного впливу та координація злочинної діяльності інших осіб, які здійснюють злочинний вплив. Водночас слід зауважити, що наявність в особи статусу «вора в законі» може стати підставою для її віднесення до осіб, які перебувають у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу. Проте можна припустити, що особи, які є «ворами в законі», мають статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу, оскільки це визначається особливостями злочинної діяльності конкретної особи, що має статус «вора в законі».

Традиційно співтовариство «злочинців у законі» визнається науковцями найбільш небезпечним та стійким кримінальним феноменом, який притаманний виключно для країн пострадянського простору, а самі «злочинці» визнаються літерами організованої злочинності у цих країнах, а їхня злочинність у цілому є підвидом професійної [4–6]. Зокрема, дослідники відзначають, що у колишньому СРСР налічувалося близько 1 тис. «злочинців у законі» [4, с. 64]. Водночас науковці зауважують, що хоча для іноземних країн «злочинці в законі» нехарактерні, у них діють інші професійні об'єднані групи, які є наближеними до «злочинців у законі» (наприклад, у США – злочинні групи мексиканців, італійців тощо) [3, с. 78]. На сьогодні у країнах пострадянського простору також відбувається трансформація вказаної «кримінальної касти». Як зазначає С.О. Павленко, поняття «злочинців в законі» трансформовано і не зобов'язує «власника» суворо дотримуватися таких злочинських елементів, як «злочинський» та «тюремний» закони [3, с. 78]. Таким чином, поняття «злочинців у законі» є достатньо відомим кримінологічній науці. Водночас для кримінально-правової доктрини та судової практики воно виявилось досить «міцним горішком», хоча окремі

державні діячі позитивно оцінюють, зокрема, Закон № 671-IX, зазначаючи, що з початку року на території України знаходилося 34 людини, які мали статус «зłodіїв у законі», на сьогоднішній день їх в Україні немає [7]. Однак чи заслуга Закону № 671-IX у такій позитивній динаміці? На наш погляд, ні.

Насамперед, саме поняття «вор в законі» утворене з використанням русизму «вор» [8, с. 69]. Хоча у першій редакції проєкту Закону «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (реєстр. № 2513 від 2 грудня 2009 р.) вживалося поняття «зłodій у законі» [9]. Водночас уже у текстах вказаних законопроєктів, поданих до другого читання та до повторного другого читання починає використовуватися таке найменування, як «вор в законі» [10; 11]. О.О. Кваша, яка була запрошена на одне з засідань робочої групи по розробці законопроєкту (реєстр. № 2513), розповідала, що його розробники відзначали, що зміна у термінологічному звороті слова «зłodій» на «вор» обумовлено тим, що такі особи «коронуються» у статусі «вора», а не зłodія», а тому під час кваліфікації можуть виникнути труднощі з тим, що обвинувачений буде стверджувати, що він «вор», а не «зłodій» у законі. Але навряд чи таке виправдання вживанню у КК русизму є переконливим. Адже найменування «вор в законі» є досить умовним витвором не цих зłodіїв, а суспільства, правоохоронних органів, які фактично перебували по іншу сторону барикади. «Коронований» злочинець ніколи не скаже про себе, що він – «зłodій» чи то «вор», тим більше «у законі». Тому ні зворот «зłodій у законі», ні зворот «вор у законі» не можуть точно назвати відповідну верхівку злочинної ієрархії, кримінальну відповідальність якої мав намір передбачити законодавець.

Окрім того, як відзначають і фахівці Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України [12], Головного юридичного управління апарату Верховної Ради України [13], окремі народні депутати [14], адвокати [15], а також науковці [8; 16; 17; 18], звороти чи то «вор в законі», чи то «зłodій у законі» – це жаргон, використання

якого є неприйнятним у будь-якому нормативно-правовому акті, у тому числі і в КК. З.А. Загинею зазначає, що «жаргони ... порушують вимогу офіційного характеру їхнього стилю. Проте однозначно негативно оцінювати використання у КК цієї «аномальної лексики» навряд чи виправдано. У випадках так званої правової доцільності, коли жаргонні слова більше вживані, більше звичні у загально-розмовній мові та закріплені в інших нормативно-правових актах (що має місце, наприклад, під час використання жаргону «відмивання») допускається їх використання у КК» [19, с. 107]. Схоже пояснення доцільності жаргонної лексики, називаючи її «розмовною» використовує Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ). Наприклад, у рішенні у справі «Ашларба проти Грузії» ЄСПЛ зазначив, що грузинський законодавець вирішив підтримувати розмовну мову в юридичному визначенні відповідних правопорушень. На думку ЄСПЛ, це, очевидно, було зроблено для того, щоб сутність нових криміналізованих злочинів була легше зрозуміла широкій громадськості [20].

Однак вживання звороту «вор в законі», яке завдяки законодавцю з площини жаргонної лексики стало термінологічним зворотом КК, не можна вважати виправданим, оскільки у такий спосіб відбулася «легітимізація злочинної культури» [12; 16, с. 24], популяризація на державному рівні статусу «вора в законі» [13], нівелювання фундаментального значення слова «Закон» [8, с. 79]. О.О. Кваша справедливо запитує: «Чи не стане це прецедентом для внесення у подальшому у кримінальне законодавство й інших жаргонів із злочинного середовища?» [8, с. 79]. Таким чином, на нашу думку, зворот «вор в законі» – це жаргон, вживання якого є недоречним, оскільки порушує вимогу офіційного характеру поняттєвого апарату КК.

Проте вказане вище – це лише технічна проблема. Вживання словосполучення «вор в законі» у КК несе в собі ще й змістовні проблеми. Перша з них стосується використання оцінної лексики для визначення змісту поняття «вор в законі», що слід відносити до порушення вимоги правової визначеності, яка є складовою верховенства права. Так, законодавець для

визначення змісту вказаного формулювання використовує такі оцінні поняття, як «здійснення злочинного впливу», «координація злочинної діяльності інших осіб, які здійснюють злочинний вплив», «авторитет», «інші особисті якості чи можливості», що використовуються для цього. На думку О.О. Кваші, «такий підхід, зважаючи на незадовільний стан правоохоронної діяльності, веде до свавілля та необмеженого суддівського угляду. Про жодну уніфікацію судових рішень не може йтися» [8, с. 70]. Повністю погоджуємося з цим.

Аналізувати судову практику в аспекті притягнення до кримінальної відповідальності «ворів у законі», у зв'язку з відсутністю остаточних судових рішень, ще зарано. Проте з вивчення проміжних рішень у кримінальних провадженнях, у яких вказується, як було встановлено статус «вора в законі», окремі висновки можна зробити. Для цього було проаналізовано ухвали слідчих суддів під час здійснення судового контролю у кримінальних провадженнях стосовно обвинувачених, підозрюваних у тому, що вони володіють статусом «вора в законі» [21; 22; 23; 24].

Так, в ухвалі слідчого судді Ленінського районного суду м. Кіровограда пояснюється статус «зłodія в законі» (до слова, не «вора») стосовно двох підозрюваних. Так, стосовно ОСОБА_1 вказаний статус розкривається через такі поняття: «будучи злочинним авторитетом у кримінальному світі», «маючи беззаперечний авторитет серед злочинців», а стосовно ОСОБА_2 – «беззаперечний авторитет серед осіб, які перебувають у СІЗО», «повністю впливав на таких осіб, надаючи відповідні вказівки, контролював виконання таких вказівок та дотримання особами негласних «злочинних понять», контролював надходження грошових коштів, отриманих злочинним шляхом («общак»), розподіляв дані грошові кошти серед арештованих на власний розсуд» [21].

Ще в одному з них, з-поміж іншого, міститься посилання на такий доказ, що підтверджує наявність статусу «вора в законі», як висновок експерта за результатами проведення судової лінгвістичної (семантико-текстуальної) експертизи, відповідно до якої підтверджено що ОСОБА_1 має статус «вор в законі» [22].

У третьому рішенні статус у підозрюваного «вора в законі» пояснюється наявністю доказів, що ОСОБА_1 на території Російської Федерації у ході злочинного зібрання (сходки) за протекторату загальноновизнаного у кримінальному світі суб'єкта підвищеного злочинного впливу – «вора в законі» ОСОБА_3, пройшов процедуру ініціації (був «коронований») та отримав статус вищого суб'єкта злочинної ієрархії – «вор в законі». Окрім того, про вказаний статус свідчить наявність у підозрюваного кримінального прізвиська, участь у розподілі «зłodійського общака» [23].

Нарешті у четвертому рішенні також вказано на такі атрибути «вора в законі», що мали місце у підозрюваного: проходження процедури ініціації («коронування») та отримання статусу «вор в законі»; контроль та розподіл матеріальних благ («общака»); виконання ролі так званого «мирового судді», тобто вирішення конфліктів та спірних ситуацій, які виникали між представниками криміналітету під час здійснення їх злочинної діяльності. Окрім того, у цьому рішенні роз'яснюється, що носій статусу «вора в законі» автоматично наділяється авторитетом, про що вказують зазначені вище функції [24].

Окрім проміжних рішень у кримінальних провадженнях поняття «вор в законі» тлумачиться і в судових рішеннях, винесених в адміністративному судочинстві [25; 26]. Обидва рішення стосуються визнання протиправною та скасування постанови Служби безпеки України (далі – СБУ), Національної поліції (далі – НП) про заборону в`їзду на територію іноземцям. Підставою такої заборони стали обґрунтовані підстави вважати перебування позивача у статусі «вора в законі», оскільки вказаний статус є обставиною, що стверджує про загрозу національній безпеці та може бути підставою для винесення рішення про заборону перетину кордону. Зокрема, це подання НП, в якому повідомляється, що в обліках Генерального секретаріату Інтерполу стосовно ОСОБА_1 наявне «зелене» сповіщення Національного центрального бюро Інтерполу РФ, у якому зазначається, що ОСОБА_1 є «зłodієм у законі». Суд задовольнив вказані вимоги, зазначивши, що позивачем надано суду докази відсутності у нього статусу «вора в законі»

у виді судових рішень РФ та України, у яких ряд статей засобів масової інформації щодо ОСОБА_1 визнано такими, що містять недостовірну інформацію, яка ганьбить його честь, гідність та ділову репутацію, а саме – спростовано причетність ОСОБА_1 до злочинних спільнот або вчинення ним протиправних діянь [25; 26]. Таким чином, як вбачається з наведених вище рішень, факт наявності статусу «вора в законі» може бути підтверджений публікаціями в пресі відповідного змісту, якщо відсутнє рішення суду, яким спростовується недостовірність вказаної інформації.

Інша змістовна проблема використання звороту «вор в законі» у тексті КК полягає у тому, що за його наявності під час застосування відповідних статей цього Кодексу створюються формальні підстави для притягнення осіб до кримінальної відповідальності. Наприклад, на нашу думку, така формальна підстава мала місце у вироку Ковпаківського районного суду м. Суми від 4 лютого 2021 р., відповідно до якого ОСОБА_1 було визнано винним за звернення до особи, яка завідомо для винного може здійснювати злочинний вплив, зокрема до особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «вора в законі», з метою застосування нею такого впливу (ст. 255-3 КК). За обставинами справи ОСОБА_1, у якого з ОСОБА_2 виник цивільно-правовий спір з приводу обміну коней, звернувся до свого знайомого ОСОБА_3, достовірно знаючи, що останній може здійснювати злочинний вплив, оскільки перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, зокрема, завдяки авторитету, іншим особистим якостям та можливостям здійснює злочинний вплив і координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив, попросив ОСОБА-3 застосувати такий вплив до ОСОБА_2 з метою спонукання її до позитивного вирішення спору, який виник з приводу обміну коней [27]. При цьому у тексті вказаного вироку не пояснюється, за якими критеріями суду довелося встановити, що ОСОБА_3 мав статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу, а тому визнання ОСОБА_1 винним у вчиненні кримінального право-

порушення, передбаченого ст. 255 КК, на наш погляд, є формальним.

На підставі викладеного доходимо таких основних висновків, що стосуються розуміння поняття «вор в законі» у тексті КК:

1) відповідно до ч. 2 примітки ст. 255 КК, в якій роз'яснюється зміст поняття «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу», «вор в законі» є одним із видів вказаних осіб та характеризується такими ознаками, як наявність авторитету, наявність інших особистих якостей і можливостей; здійснення злочинного впливу та координація злочинної діяльності інших осіб, які здійснюють злочинний вплив. Особи, які є «ворами в законі», не завжди мають статус суб'єкта підвищеного злочинного впливу, оскільки це визначається особливостями злочинної діяльності конкретної особи, що має статус «вора в законі»;

2) піддано критиці використання законодавцем русизму «вор», яке, як і слово «злочинець», не здатні повною мірою точно описати верхівку злочинної ієрархії, кримінальну відповідальність якої мав намір передбачити законодавець;

3) зворот «вор в законі» – жаргон, використання якого є неприйнятним у будь-якому нормативно-правовому акті, у тому числі і в КК, оскільки це порушує вимогу офіційного характеру їх стилю;

4) вживання словосполучення «вор в законі» у КК несе в собі змістовну проблему, яка полягає у розкритті ознак цього поняття за допомогою оцінної лексики («здійснення злочинного впливу», «координація злочинної діяльності інших осіб, які здійснюють злочинний вплив», «авторитет», «інші особисті якості чи можливості»), що є порушенням правової визначеності, яка є складовою верховенства права;

5) з аналізу проміжних рішень у кримінальному провадженні (ухвал слідчих суддів під час здійснення судового контролю) та остаточних судових рішень в адміністративному судочинстві, в яких вирішувалося питання про скасування рішень уповноважених органів на заборону в'їзду на територію України іноземним громадянам через наявність у них статусу «вора в законі» виявлено ті критерії, що використовують суди для встановлення того,

що особа мала статус «вора в законі». Це: проходження процедури ініціації («коронування») та отримання статусу «вора в законі»; контроль та розподіл матеріальних благ («общака»); виконання ролі «мирового судді» під час вирішення конфліктів та спірних ситуацій, які виникали між представниками криміналітету; вплив на представників криміналітету, надання їм відповідних вказівок, контроль виконання таких вка-

зівок та дотримання особами негласних «злочинних понять»; наявність злочинного прізвиська; наявність злочинного авторитету у кримінальному світі; беззаперечний авторитет серед злочинців. Факт наявності статусу «вора в законі» може бути підтверджено публікаціями в пресі відповідного змісту, якщо відсутнє рішення суду, яким спростовується недостовірність вказаної інформації (адміністративне судочинство).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : Закон України від 4 червня 2020 р. № 671-IX. URL: <https://cutt.ly/pQguLWu> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
2. Павленко С.О. Актуальні проблеми щодо встановлення кримінальної відповідальності для «злочинців в законі». *Наукове забезпечення досудового розслідування: проблеми теорії та практики* : зб. тез доп. V Всеукр. наук.-практ. конф. (08 лип. 2016 р.) Київ : Нац. академ. внутр. справ, 2016. С. 305–307.
3. Павленко С.О. Шляхи удосконалення правового регулювання протидії особам, віднесеним до категорії «злочинців у законі» в Україні. *Наук. Вісн. Херсон. Держ. ун-ту. Серія «Юрид. науки»*. 2016. Вип. 6. Т. 3. С. 73–79.
4. Глонти Г., Ложбанидзе Г. Професійна преступність в Грузії (воры в законе). Тбилиси : Центр по изуч. транснац. организ. преступности при Америк. ун-те, Тбилисский Офис, 2004. 273 с.
5. Рагулин А.В., Фефелов В.В. О понятии лица, занимающего высшее положение в преступной иерархии. *Уголовное право*. 2010. № 5. С. 67–70.
6. Монахов В. И. Группировки воров-рецидивистов и некоторые вопросы борьбы с ними. Москва : Издание Полит. отдела Глав. управл. исправит.-труд. колоний МВД СССР, 1957. 80 с.
7. В Україні не залишилося «злочинців у законі» – РНБО. URL: <https://cutt.ly/yQgkG34> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
8. Кваша О.О. Легітимація статусу «злочинців в законі» як панацея у протидії організованій злочинності в Україні. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : матеріали міжвузів. наук.-практ. круглого столу (м. Київ, 28 трав. 2020 р.) / у 2 ч. Київ: НАВС, 2020. Ч. 1. С. 68–71.
9. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : проект Закону України (реєстр. № 2513 від 2 грудня 2009 р.) URL: <https://cutt.ly/KQgz1bk> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
10. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : проект Закону України (реєстр. № 2513 від 16 січня 2020 р.). URL: <https://cutt.ly/KQgz1bk> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
11. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою : проект Закону України (реєстр. № 2513 від 1 квітня 2020 р.). URL: <https://cutt.ly/KQgz1bk> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
12. Висновок Головного науково-експертного управління апарату Верховної Ради України від 16 грудня 2019 р. URL: <https://cutt.ly/KQgz1bk> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
13. Висновки Головного юридичного управління апарату Верховної Ради України від 16 січня 2020 р. та 16 березня 2020 р. URL: <https://cutt.ly/KQgz1bk> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
14. Законопроект о «ворах в законе» как способ закрывать рты. URL: <https://cutt.ly/hQgEwdf> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
15. Мамченко Н. Закон про злочинців в законі: адвокатура підготувала свої зауваження. Судово-юридична газета. URL: <https://cutt.ly/TQgW5wv> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)

16. Вознюк А., Дудоров О. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою: аналіз законодавчих новел. *Новітні кримінально-правові дослідження – 2021: Альманах наукових праць / за ред. проф. Є.Л. Стрельцова, проф. О.В. Козаченка, PhD О. М. Мусиченко.* Миколаїв : МІП НУ ОЮА, 2021. С. 21–31.
17. Кваша О.О., Гацелюк, В.О., Перемот С.В. Проблеми внесення поняття «злочин в законі» до Кримінального кодексу України. *Правова держава.* Вип. 26. Київ : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2015. С. 366–376.
18. Кваша О.О. «Злочини в законі» та «злочинний мир»: перспективи законодавчого закріплення. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення* : тези доповідей наук.-теор. конф. (м. Київ. 26 берез. 2015 р.), ч. 1. Київ : Національна академія внутрішніх справ, 2015. С. 13–18.
19. Загиней З.А. Кримінально-правова герменевтика : монографія. Київ : Вид. дім «АртЕк», 2015. 380 с.
20. Ашларба проти Грузії: рішення ЄСПЛ від 15 липня 2014 р. URL: <https://cutt.ly/AQgVvD5> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
21. Ухвала слідчого судді Ленінського районного суду м. Кіровограда про продовження запобіжного заходу у виді тримання під вартою від 14 липня 2021 р. у справі № 405/4865/21 (провадження № 1-кс/405/2293/21). URL: <https://cutt.ly/cQg2t0E> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
22. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду м. Києва про продовження строку досудового розслідування від 1 липня 2012 р. у справі № 757/33700/21-к. URL: <https://cutt.ly/LQg2DDZ> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
23. Ухвала слідчого судді Печерського районного суду міста Києва про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою від 21 травня 2021 р. у справі № 757/26747/21-к. URL: <https://cutt.ly/UQg948z> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
24. Ухвала слідчого судді Новозаводського районного суду м. Чернігова про застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою від 2 квітня 2021 р. у справі № 751/2435/21 (провадження № 1-кс/751/710/21). URL: <https://cutt.ly/HQg3Qyp> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
25. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 21 квітня 2021 р. у справі № 640/13668/20. URL: <https://cutt.ly/sQhvoIy> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
26. Рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 22 березня 2021 р. у справі № 640/14048/20. URL: <https://cutt.ly/LQhvhWm> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)
27. Вирок Ковпаківського районного суду м. Суми від 4 лютого 2021 р. у справі № 592/12242/20 (провадження № 1-кп/592/297/21). URL: <https://cutt.ly/oQjzt9t> (дата звернення: 1 серпня 2021 р.)